

Latvijas Tieslietu sistēmas novērtējums

Publicēts: 18.10.2020.

Novērtējuma izstrāde ir tieši saistīta ar mērķi *uzlabot tieslietu jomas darbību, atbalstīt ekonomikas attīstību un izaugsmi* kad pēdējo gadu laikā arvien plašāk tiek uzsvērta tieslietu politikas loma un nozīme, atbalstot ekonomiku, izaugsmi un strukturālās reformas. Eiropas Savienības (turpmāk – ES) līmenī valstu tieslietu sistēmu neatkarības, kvalitātes un efektivitātes uzlabošanas pasākumi ir būtiska daļa no ekonomikas korekciju programmām un Eiropas semestra,^[1] kad kopš 2012. gada ES ietvaros tiek sagatavotas "valstu specifiskās rekomendācijas", tostarp, ar mērķi uzlabot un stiprināt valstu tieslietu sistēmu darbību. Novērtējuma izstrāde ir cieši saistīta ar Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" un projekta noteiktajiem mērķiem.

Skaidra, efektīva un neatkarīga tieslietu sistēma, kas nodrošina paredzamu, savlaicīgu un izpildāmu lēmumu, sniedz ieguldījumu uzticēšanās un stabilitātes radīšanā, kas savukārt ir nozīmīgi elementi atbilstoši uzņēmējdarbības un investīciju videi. Labi funkcionējoša tiesu sistēma ir viens no pamata elementiem, kas veicina ekonomikas attīstību un pasargā tirgus ekonomiku no dažādām ļaunprātībām, korupcijas, negodīgās konkurences, tādējādi atbalstot brīvā tirgus mehānismu.

Novērtējuma izstrāde būs tieši saistīta ar mērķi uzlabot tieslietu jomas darbību, atbalstīt ekonomikas attīstību un izaugsmi. Novērtējums ietvers neatkarīgu analīzi attiecībā uz Latvijas tiesu sistēmas darbību, kā arī rekomendācijas tās iespējamai pilnveidei un modernizācijai. Secinājumi tiks izmantoti kā bāze konkrētu reformu plānu sagatavošanai, kā arī normatīvo aktu iespējamajiem grozījumiem.

Latvijas tieslietu sistēmas novērtējuma saturs

Veicot priekšizpēti ar nolūku konkrētizēt Latvijas tieslietu sistēmas novērtējuma saturu un identificēt pētījuma tēmas, tika secināts, ka novērtējums ir sadalāms trīs patstāvīgos pētījumos, attiecīgi:

- 1 Tiesu sistēmas novērtējums (darbības efektivitāte un kvalitāte).
- 2 Maksātspējas regulējuma novērtējums (veikto reformu vērtējums).
- 3 Komerctiesību regulējuma, saistībā ar tā piemērošanu sniegto pakalpojumu, kā arī strīdu risināšanas vides novērtējums.

Norādāms, ka Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 3.4.1. specifiskā atbalsta mērķis (turpmāk – arī SAM 3.4.1.) ir paaugstināt tiesu un tiesībsardzības institūciju personāla kompetenci komercdarbības vides uzlabošanas sekmēšanai. Apsverot iespējamo finansējuma modeli, lai veicinātu pēc iespējas efektīvāku risinājumu mērķa sasniegšanai un nodrošinātu plašākas pētījuma iespējas, piesaistot resursus, panākta vienošanās ar Eiropas Komisiju par finansējuma piešķiršanu no Eiropas Sociālā fonda, Latvijas tieslietu sistēmas novērtējuma veikšanai, kas nepastarpināti sniegtu ieguldījumu sistēmas kapacitātes stiprināšanā ilgtermiņā. Novērtējuma mērķis ir identificēt problēmu aspektus sistēmā un sniegt rekomendācijas, paredzot atbilstošus risinājumus, tādējādi nodrošinot visaptverošo pieeju sistēmas kapacitātes stiprināšanā.

Paredzēts, ka novērtējuma rekomendāciju ieviešana, kā arī izstrādes process, plaši iesaistot diskusijās tieslietu jomas ekspertus, sekmēs citu projekta "*Justīcija attīstībā*" darbību ieviešanu, kas vērsta uz tiesu un tiesībsardzības institūciju personāla kompetences stiprināšanu.

Turklāt novērtējuma tvērums tika definēts atbilstoši SAM 3.4.1., proti, tieslietu sistēmas ieguldījums komercdarbības vides uzlabošanas sekmēšanā. Novērtējuma A sadaļa ir vērsta uz tiesu sistēmas darbības efektivitātes uzlabošanu, samazinot tiesvedības termiņus un radot uzticību Latvijas tiesu sistēmai, kas ir nozīmīga labvēlīgas investīciju vides izveidošanai. Attiecīgi arī B un C

sadaļas paredz izvērtēt tieslietu sistēmas elementus, kas būtu nozīmīgi uzņēmējam, veicot uzņēmējdarbību Latvijā.

Tādējādi novērtējuma plānotais tvērums atbilst darbības programmā "Izaugsme un nodarbinātība" noteiktā 3.4.1. specifiskā atbalsta mērķim "Paaugstināt tiesu un tiesībsargājošo institūciju personāla kompetenci komercdarbības vides uzlabošanas sekmēšanai".

Tiesu sistēmas novērtējumam ir jāietver tiesu iestāžu darbības analīze, tostarp, apskatot aspektus, kas skar tiesu sistēmai piederīgo personu darbību, vadošās iestādes tieslietu politikas un tieslietu administrēšanas nozares darbību, kā arī institūciju, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanas darbību, kā arī tiesu un citu institūciju nolēmumu izpildes procesu. Novērtējuma ietvaros nepieciešams sniegt procesu efektivitātes un kvalitātes vērtējumu, neatkarības vērtējumu, attīstības potenciāla vērtējumu.

Maksātnespējas tiesiskā regulējuma novērtējumam ir jāietver darbības, kas attiecas uz maksātnespējas administrēšanas sistēmas pilnveides iespēju izvērtēšanu, īpaši attiecībā uz maksātnespējas administratoru darbības uzraudzību, kā arī maksātnespējas procesa caurskatāmību un kreditoru labāko interešu ievērošanu.

Maksātnespējas jomai ir būtiska ietekme ne tikai uz personām, kuras ir tieši iesaistītas maksātnespējas procesā, bet arī uz ekonomiku kopumā. Kā norādījusi Pasaules Banka *Doing Business* ietvaros, maksātnespējas joma kā iespēja savlaicīgi risināt finansiālās problēmas vai arī maksimāli efektīvi likvidēt tādus uzņēmumus, kas nav dzīvotspējīgi, rada būtisku ietekmi uz investoru vēlmi investēt savus līdzekļus konkrētā valstī.

Maksātnespējas jomas būtiskumu nacionālā līmenī papildus apstiprina arī vairākos plānošanas dokumentos iekļauti pasākumi par maksātnespējas jomu, kā arī saistībā ar to. Nacionālās attīstības plānā 2020 noteikts rīcības virziens – izcilas uzņēmējdarbības vides nodrošināšana. Tās sasniegšanai Nacionālā attīstības plāna 2020 141.-146. punktā ir noteikti rezultatīvie rādītāji, tajā skaitā Latvijas vieta *Doing Business* indeksā (Nacionālā attīstības plāna 2020 143. punkts), kurš raksturo valstu uzņēmējdarbības vides konkurētspēju pasaulē un kura viens no uzņēmējdarbības vidi raksturojošiem indikatoriem ir uzņēmējdarbības izbeigšana – maksātnespēja.

Maksātnespējas jomas pilnveidošanas pasākumi notiek ne tikai katrā ES dalībvalstī, tai skaitā Latvijā, atsevišķi, bet arī ES līmenī, tādējādi vēl vairāk stiprinot maksātnespējas jomas nozīmīgumu. ES Komisija ir izstrādājusi priekšlikumu jaunai direktīvai, kas paredz harmonizēt dalībvalstīs esošos regulējumus attiecībā uz agrīnu pārstrukturēšanu, kā arī procesu efektivitāti kopumā, lai nodrošinātu ES iekšējā tirgus uzlabošanu, kapitāla brīvu apriti un ekonomisko izaugsmi vai tās saglabāšanu visās Eiropas Savienības dalībvalstīs.

Ņemot vērā minēto, ir nepieciešams objektīvs, neatkarīgs un vispusīgs novērtējums gan par sistēmas līdzšinējo attīstību, gan attīstības tendencēm.

Komerctiesību regulējuma novērtējuma mērķis ir identificēt Komerclikuma regulējuma un piemērošanas prakses trūkumus, kas traucē mūsdienīgai uzņēmējdarbības videi, kā arī tieslietu sistēmas pakalpojumu nepieciešamību uzņēmējiem, lai nodrošinātu draudzīgu tiesisko vidi attiecībā ar valsts iestādēm. Novērtējums paredz sniegt rekomendācijas Komerclikumam, ar tā piemērošanu saistīto sniegto pakalpojumu pilnveidošanai, kā arī strīdu risināšanas vides uzlabošanai, tostarp, veicinot alternatīvu strīdu risināšanas veidu ieviešanu.

Latvijas tieslietu sistēmas novērtējuma sagatavošanas termiņš ir 2018. gada 31. decembris. A sadaļas indikatīvais izstrādes termiņš ir 2018. gada septembris. Savukārt B un C sadaļas sagatavošanas termiņš ir 2018. gada decembris.

Novērtējuma veikšanai piesaistāmās institūcijas

Lai spētu realizēt labāko ekspertīzi katrā jomā, Tiesu administrācija sadarbībā ar Tieslietu ministriju ir identificējusi institūcijas, kuras būtu vislietderīgāk piesaistīt pētījumu veikšanai.

Eiropas Padomes Komisiju Tiesu efektivitātei (*European Commission for the Efficiency of Justice, CEPEJ*) attiecībā uz tiesu sistēmas darbību (A sadaļa), Starptautisko Valūtas fondu attiecībā uz maksātspējas sadaļu (B sadaļa) un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju (*OECD*) attiecībā uz komerciesību regulējumu (C sadaļa).

Katra no institūcijām ir izvēlēta, pamatojoties uz tās unikālo pieredzi attiecīgajā jomā, ko tā varētu sniegt Latvijas tieslietu sistēmas novērtējuma izstrādē, kā arī, ņemot vērā iepriekšējo iesaisti attiecīgās politikas jomas attīstībā Latvijā.

Eiropas Padomes Komisija Tiesu efektivitātei kā novērtējuma veicējs tika izvēlēta pamatojoties uz tās ekspertu ilggadējo pieredzi tiesiskuma attīstībā Eiropas Padomes 47 valstīs, tās rīcībā esošajiem resursiem, metodoloģijām un labākās prakses standartiem, padziļinātai izpratnei un ekspertīzei par Eiropas tieslietu sistēmu attīstību, kā arī, ņemot vērā jau pastāvošo veiksmīgo Latvijas valsts institūciju pieredzi sadarbībā ar komiteju.

Starptautiskais Valūtas fonds kā novērtējuma veicējs tika izvēlēts, pamatojoties uz to, ka Maksātspējas likums, kas stājās spēkā 2010. gada 1. novembrī, tika izstrādāts ciešā sadarbībā ar Starptautiskā Valūtas fonda ekspertiem. Tāpat Maksātspējas politikas attīstības pamatnostādņu 2016.–2020. gadam un to īstenošanas plāna izstrādes gaitā tika saņemts Starptautiskā Valūtas fonda ekspertu viedoklis un ierosinājumi, tādējādi Starptautiskajam Valūtas fondam jau ir padziļināta izpratne par tiesisko regulējumu un esošo situāciju maksātspējas jomā Latvijā un varētu visaptveroši un kvalitatīvi izvērtēt izmaiņas maksātspējas jomā, īstenojot Maksātspējas politikas attīstības pamatnostādnes 2016.–2020. gadam un to īstenošanas plānu.

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD) kā novērtējuma veicējs tika izvēlēta, pamatojoties uz tās unikālo redzējumu un pieeju attiecībā uz uzņēmējdarbības un ekonomikas attīstību, atbalstot valsts sniegto pakalpojumu realizēšanas kvalitāti, pētot dažādu pakalpojumu un procesu starpā pastāvošās likumsakarības, kas rezultātā atstāj ietekmi uz uzņēmēja interesēm. Turklāt Latvijas iestāšanās procesā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijā Latvijas Tieslietu ministrijai un OECD dažādu komiteju ekspertu starpā ir nodibināta sadarbība, kā arī ir veikts Komerclikuma regulējuma novērtējums attiecībā uz korporatīvās pārvaldības jautājumiem.

[1] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un Sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. ES Tiesiskuma programma laikposmam līdz 2020. gadam – uzticēšanās, mobilitātes un izaugsmes stiprināšana Savienībā.

 [Eiropas Padomes eksperti novērtējuši Latvijas tiesu sistēmas efektivitāti](#)

Tiesu sistēmas darbība - Eiropas Padomes Komisija Tiesu efektivitātei (European Commission for the Efficiency of Justice, CEPEJ)

Maksātspēja - Starptautisko Valūtas fonds

Komerctiesību regulējums - Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju

<https://www.ta.gov.lv/lv/latvijas-tieslietu-sistemas-novertejums>